

บทที่ 6

ทฤษฎีระบบ

หัวข้อการเรียนรู้

1. ความหมายของระบบ
2. ประเภทของระบบ
3. องค์ประกอบของระบบ
4. แนวคิดทฤษฎีระบบ
5. ทฤษฎีกระบวนการระบบ
6. ทฤษฎีหมวด 6 ไบ

การคิดเชิงระบบ

เป็นการคิดที่มีความเข้าใจเชื่อมโยง มีความเชื่อในทฤษฎีระบบเป็นพื้นฐาน คนปกติมีความเข้าใจเกี่ยวกับระบบในสรรพสิ่งที่อยู่ในโลกที่สอดคล้องกับทฤษฎีระบบอยู่แล้ว เพียงแต่ความสามารถในการทำได้ดีในระดับที่แตกต่างกัน

โดยสรุปการคิดเชิงระบบ หมายถึง เป็นการคิดในภาพรวมที่เป็นระบบ และมี ส่วนประกอบย่อย ๆ มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงจากส่วนย่อยไปหาส่วนใหญ่ เป็นการคิดอย่างมีเหตุมีผล เน้นการแก้ปัญหาอย่าง ชาญฉลาดเพื่อให้เกิดความ ถูกต้อง แม่นยำ รวดเร็ว

1. ความหมายของระบบ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ , สมชาย หิรัญกิตติ, สุดา สุวรรณากิรัมย์,
ลัทธிகาล ศรีวะรัมย์ และ ชวลิตประภาว ให้ความหมายของระบบ
ว่า เป็นกลุ่มของส่วนที่เกี่ยวข้องซึ่งกัน ต้องการบรรลุจุดมุ่งหมาย
ร่วมกัน

1. ความหมายของระบบ

ประชุม รอดประเสริฐ ได้ให้รายละเอียดของระบบไว้ใน 2 ลักษณะ กล่าวคือ ความหมาย ที่เป็น นามธรรม และ รูปธรรม

- ความหมายที่เป็นนามธรรมของระบบ หมายถึง วิธีการ (Method) การปฏิบัติงานที่มีรูปแบบและขั้นตอนที่ไม่ตายตัว อาจผันแปรตามสภาพแวดล้อมและปัจจัยที่ กำหนดให้
- ความหมายที่เป็นรูปธรรม หมายถึง สรรพสิ่ง (Entity) ที่ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ที่มี ความสัมพันธ์และพึ่งพาอาศัยกัน โดยมีส่วนหนึ่งเป็นศูนย์กลางของระบบ

1. ความหมายของระบบ

Robbins, Bergman, Stagq, and Coulter (2006, p. 54) ให้นิยาม ระบบ คือ สิ่งที่เกี่ยวข้องกันและ สัมพันธ์ซึ่งกัน ซึ่งกำหนดวิธีการปฏิบัติให้เป็นเอกภาพ หรือ บรรลุ วัตถุประสงค์

Hicks (1972, p. 461) **Semprevivo** (1976, p. 1) **Kindred** (1980, p. 6) กล่าวว่า ระบบ คือ การ รวมตัวของสิ่งหลายสิ่ง เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยแต่ละ สิ่งนั้นมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน หรือขึ้นต่อกันและกัน หรือมีผลกระทบต่อกันและกัน เพื่อให้เกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่ง

1. ความหมายของระบบ

กล่าวโดยสรุป

ระบบ หมายถึง องค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน และขึ้นอยู่กับกัน โดยส่วนประกอบต่าง ๆ ร่วมกันทำงานอย่างผสมผสานกัน เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้

หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง

ระบบ หมายถึง กลุ่มของส่วนประกอบต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน หรือมีการพึ่งพาอาศัยกัน มีรูปแบบที่สลับซับซ้อน และรวมกันเป็นองค์การเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้

ตัวอย่างของระบบ

ระบบการหมุนเวียนในร่างกาย

ระบบการหมุนเวียนโลหิตนำส่งออกซิเจน สารอาหาร ฮอโมน และแอนติบอดี ที่ถูกผลิตจากระบบอื่นๆ และนำเอาของเสียไปสู่ระบบขับถ่าย

ระบบหมุนเวียนโลหิตนี้ประกอบขึ้นจากหัวใจ เส้นเลือดดำ เส้นเลือดแดง เลือด และส่วนประกอบที่สนับสนุนมากมาย

องค์ประกอบทั้งหลายเหล่านี้มีปฏิกิริยาต่อกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ภายในระบบที่ใหญ่กว่า นั่นคือ ร่างกายทั้งหมด

ตัวอย่างของระบบ

การผลิตรถยนต์ 1 คัน (ช่วยกันแสดงความคิดเห็น)

2. ประเภทของระบบ

จำแนกตามความสัมพันธ์ได้ 2 ประเภท คือ ระบบปิด และ ระบบเปิด

ระบบปิด (Closed System) คือ ระบบที่มีความสมบูรณ์ภายในตัวเอง ไม่ผูกพันกับระบบอื่นใด และแยกตนเองออกจากสภาพแวดล้อมต่างๆ ในสังคม เช่น ระบบของถ่านไฟฉายหรือระบบแบตเตอรี่ต่าง ๆ ตัวถ่านไฟฉายหรือแบตเตอรี่นั้นถูกสร้างขึ้นมาให้มีไฟฟ้าสะสมอยู่ในตัวภายในก็มีระบบย่อยอีกหลายระบบ ที่ทำงานสัมพันธ์กันอย่างดี สามารถให้พลังงานไฟฟ้าออกมาได้โดยที่ไม่ได้รับปัจจัยภายนอกเข้ามาเลย

2. ประเภทของระบบ

ระบบเปิด (Open System) คือ ระบบที่ต้องอาศัยการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคล องค์กรหรือ หน่วยงานอื่น ๆ ในลักษณะเป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน และผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นมีความสมดุล รวมทั้งสภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปก็มีผล หรืออิทธิพลต่อการทำงานขององค์กรเช่นกัน ตัวอย่างระบบเปิดทั่ว ๆ ไป เช่น ระบบสังคม ระบบการศึกษา ระบบหายใจ ฯลฯ

2. ประเภทของระบบ

จำแนกตามลักษณะทางกายภาพได้ 2 ประเภท คือ **จับต้องได้** และ **จับต้องไม่ได้**

ระบบที่จับต้องได้ (Tangible)
เช่นในบริษัทผลิตรถยนต์จะมี
ส่วนประกอบหลากหลาย คือ
ชิ้นส่วนต่างๆในการผลิต

ระบบที่จับต้องไม่ได้ (Intangible)
เช่นในบริษัทผลิตรถยนต์ ต้องมี
กระบวนการ ความสัมพันธ์ นโยบาย
ปฏิริยาระหว่างบุคคล การไหลของ
ข้อมูล

3. องค์ประกอบของระบบ

จากความหมายของระบบที่ได้ให้คำนิยามนั้น ย่อมแสดงให้เห็นว่า ทุกระบบ ต้องมี องค์ประกอบหรือสิ่งต่างๆ เพื่อดำเนินงานสัมพันธ์กันเป็นกระบวนการ เพื่อให้ได้ ผลลัพธ์ ตามวัตถุประสงค์ที่องค์การได้ตั้งไว้ ดังนั้นภายในระบบจึงมีองค์ประกอบดังนี้

1. สิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input) หมายถึง ปัจจัยต่างๆ และองค์ประกอบแรกที่จะนำไปสู่การ ดำเนินงานของระบบ โดยรวมไปถึงสภาพแวดล้อมต่างๆ อันเป็นที่ต้องการของระบบนั้น ด้วย ในระบบการศึกษาตัวป้อนเข้าไป ได้แก่ การกำหนดปัญหา จุดมุ่งหมายทรัพยากรที่ใช้ นักเรียน สภาพแวดล้อมของนักเรียน โรงเรียน สมุด ดินสอ และอื่นๆ เป็นต้น

3. องค์ประกอบของระบบ

2. กระบวนการ (Process) เป็นองค์ประกอบที่สองของระบบ หมายถึงการลงมือแก้ปัญหา การวิเคราะห์ข้อมูล การนำวัตถุดิบมาใช้ มาจัดกระทำอย่างเหมาะสมเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย วิธีการต่างๆ ที่จะนำไปสู่ผลงานหรือผลผลิตของระบบ และในระบบการศึกษาได้แก่ วิธีการสอน ต่าง ๆ เป็นต้น

3. ผลงาน (Output) หรือ ผลิตภัณฑ์ (Product) หมายถึงความสำเร็จในลักษณะต่างๆ ที่มีประสิทธิภาพ หรือประสิทธิผล คือผลที่ได้จากการแก้ปัญหาหรือสรุปการวิเคราะห์เพื่อประเมินต่อไป ในระบบการศึกษา ได้แก่ นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในลักษณะต่างๆ หรือ นักเรียนที่มีความรู้ ความสามารถที่จะดำรงชีวิตในอนาคตได้ตามอัตถภาพ เป็นต้น

3. องค์ประกอบของระบบ

4. ผลย้อนกลับ (Feedback) คือการตรวจสอบผลผลิตเพื่อปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพต่อไป

สรุป

ระบบการปฏิบัติงานขององค์การนั้นจะประกอบไปด้วยส่วนสำคัญ 4 ส่วน คือ สิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input) กระบวนการ (Process) ผลงาน (Output) และผลย้อนกลับ (Feedback) โดยแต่ละส่วนจะต้องมีความสัมพันธ์และผสมผสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายขององค์การ

4. แนวคิดทฤษฎีระบบ

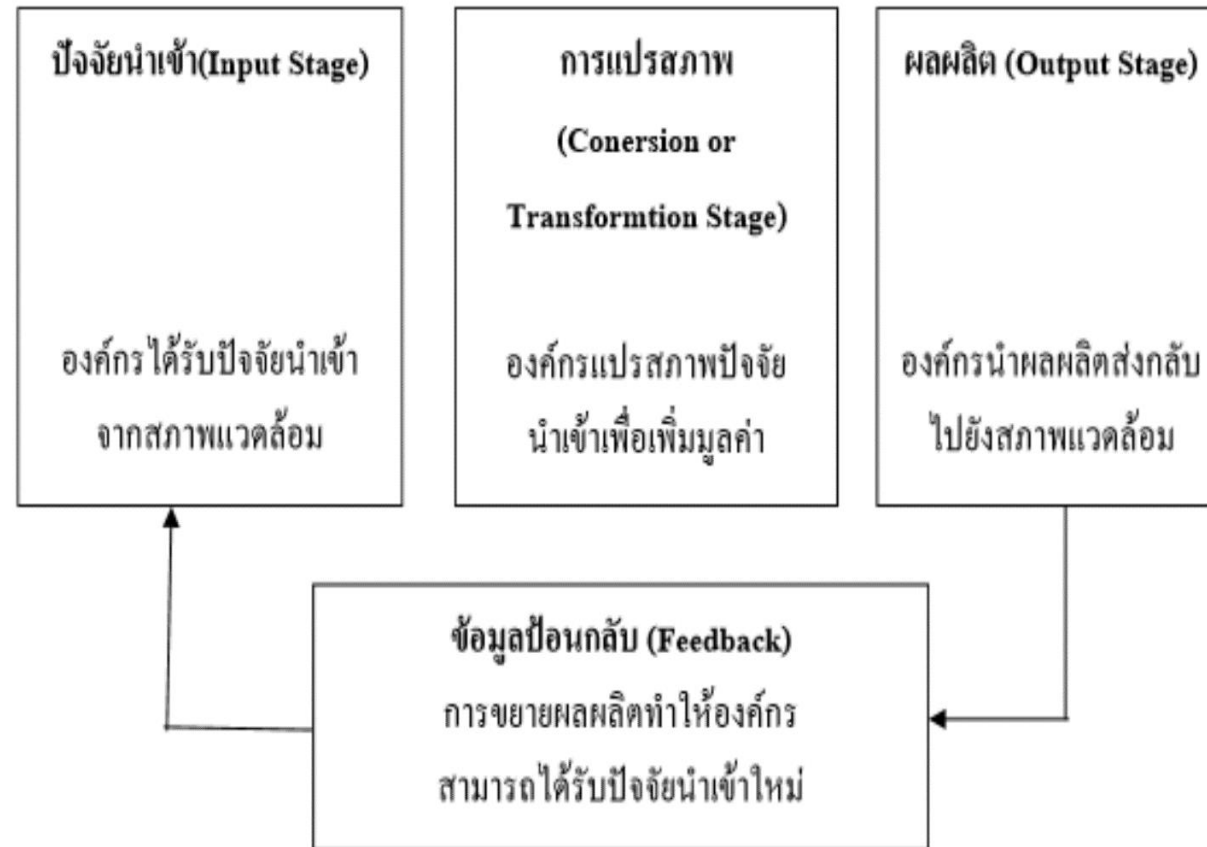
- ทฤษฎี (Theory) มีรากศัพท์มาจาก Theory (ละคร) เป็นการสะท้อนภาพของมนุษย์ เป็นภาพจำลองของชีวิต ภาพสะท้อนของสังคม
- มนุษย์มักจะคิดว่า ทฤษฎีเป็นเรื่องที่ถูกต้องแล้ว สามารถปฏิบัติตามได้ แต่ในความเป็นจริง ทฤษฎี คือ กรอบความคิดที่สร้างขึ้นมาเพื่อเข้าใจความจริงบางอย่าง รู้บางส่วนรู้โดยประมาณ ซึ่งกรอบความคิดนี้ จะช่วยทำให้เข้าใจความเป็นจริงมากขึ้น

4. แนวคิดทฤษฎีระบบ

- เป็นวิธีการจัดการที่ผสมผสาน หน้าที่การจัดการ กิจกรรมการ จัดการ และการวางแผนเชิงกลยุทธ์เข้าด้วยกัน โดยพิจารณา ถึงสภาพแวดล้อมภายนอก
- ระบบหนึ่งๆ ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (Input Stage) ขั้นตอน การแปรสภาพ (Conversion or Transformation Stage) และ ขั้นตอนผลผลิต (Output Stage) และ มีข้อมูลป้อนกลับ

4. แนวคิดทฤษฎีระบบ

5. ทฤษฎีกระบวนการระบบ

- โลกสมัยใหม่มีความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อน มีระบบต่าง ๆ มากขึ้น ทุกอย่างเคลื่อนไหวไปอย่างรวดเร็ว เพราะฉะนั้นถ้าเกิดปัญหาขึ้น
- การมองแบบเดิม ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ เราจะต้องติดตาม สถานการณ์ ให้ดี สถานการณ์เปลี่ยนแปลง ความคิดของเราก็ควรจะเปลี่ยนไปด้วย แล้วจะสามารถเข้าใจถึง กระบวนการระบบได้มากขึ้น
- ทำให้ต้องตระหนักถึงความสัมพันธ์ของระบบทั้งหมดทั้งภายในและภายนอก เพื่อเปิดมุมมอง

5. ทฤษฎีกระบวนการระบบ

- การแก้ปัญหา ต้องระบุปัญหาให้ถูกต้อง
- บริษัทแห่งหนึ่งฝ่ายอบรม ได้รับมอบหมายให้อบรมพนักงานโดยมีตัวชี้วัดว่าต้องอบรมทุกเดือน
- ให้นักศึกษาดูผลกระทบที่เกิดขึ้น

5. ทฤษฎีกระบวนการระบบ

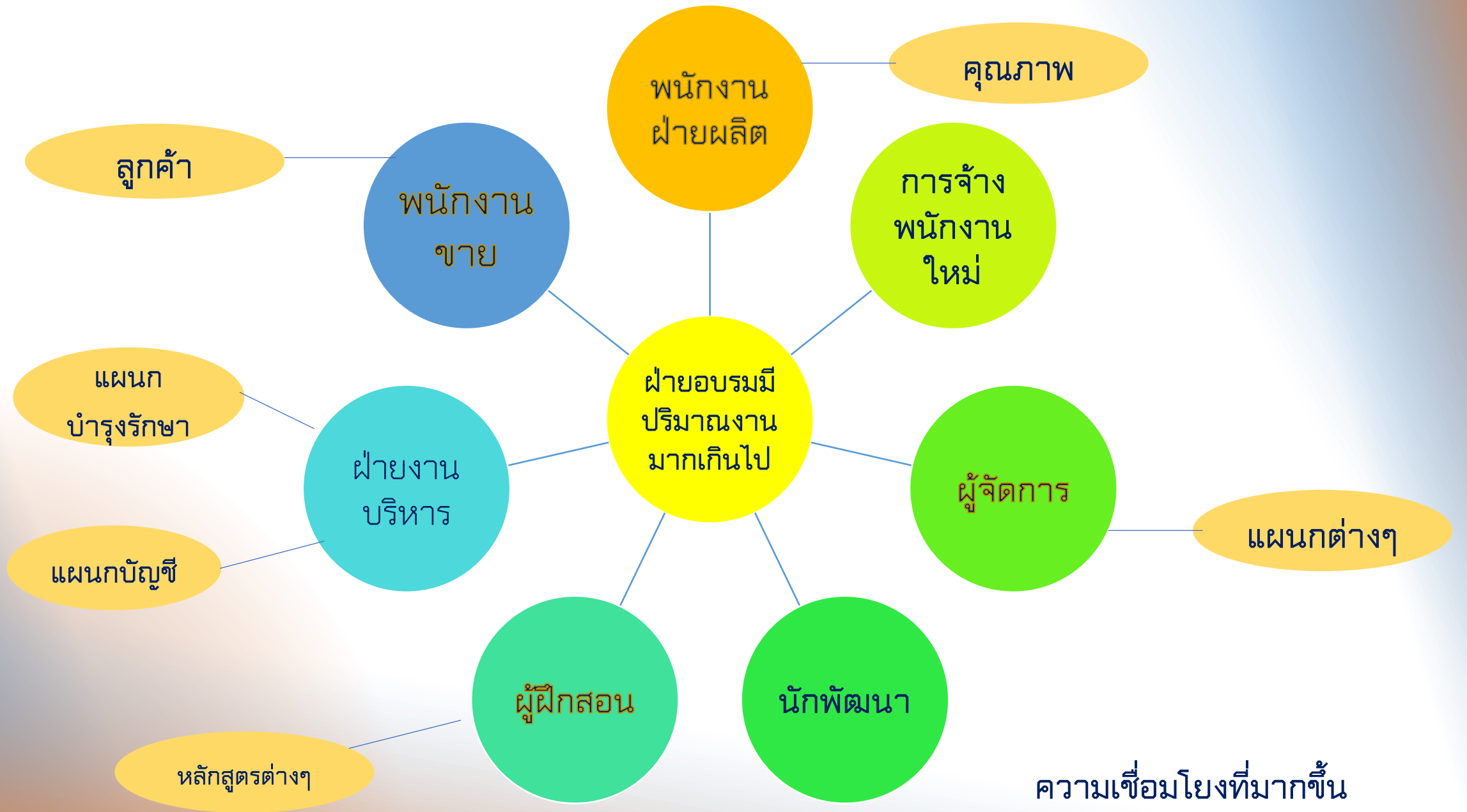
ฝ้ายอบรม

มีปริมาณงาน
มากเกินไป

วงกลมศูนย์กลาง

วงกลมขยาย

ความเชื่อมโยงที่มากขึ้น

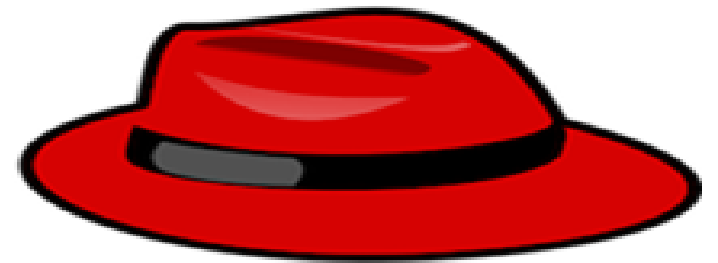
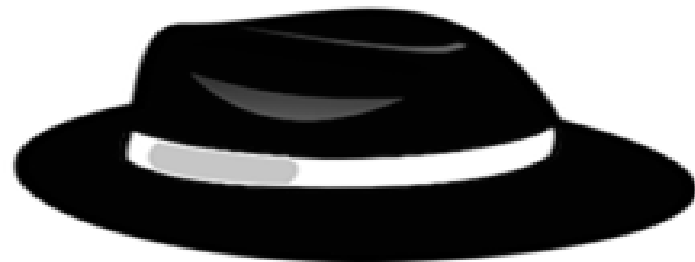
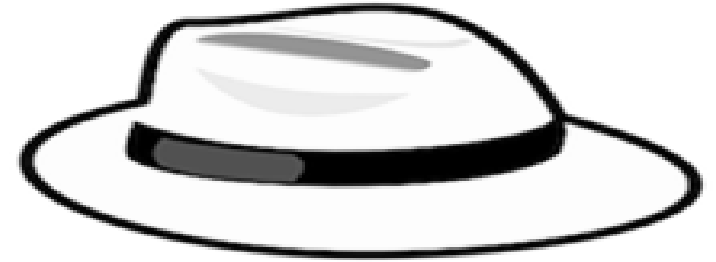
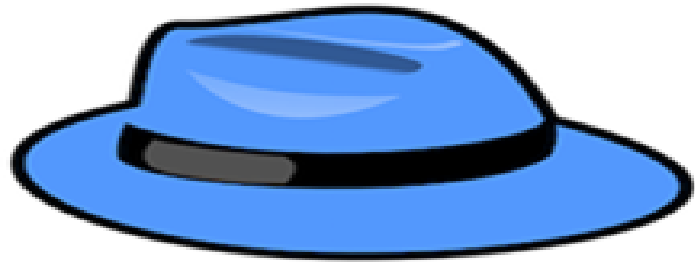
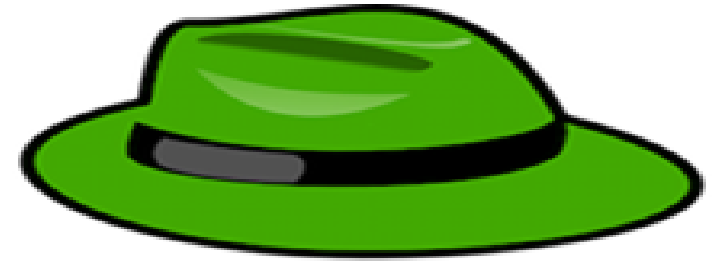
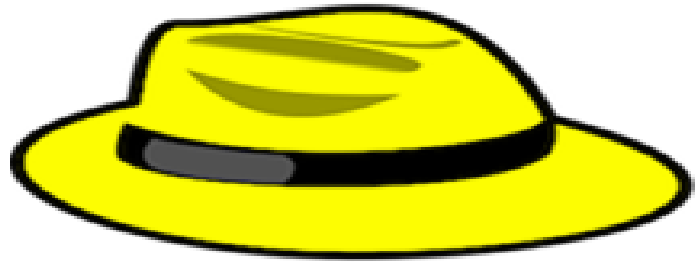

ภาพสุดท้าย

6. กระบวนการการตัดสินใจทฤษฎีหมวก 6 ใบ

"การตัดสินใจ" ซึ่งต้องกระทบต่อสิ่งอื่นด้วยความรอบคอบ เพราะการตัดสินใจใด ๆ อาจส่งผลกระทบต่อทั้งในด้านบวกและด้านลบได้ เพื่อให้การตัดสินใจเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงสามารถนำ เรื่อง "ทฤษฎีหมวก 6 ใบ" ของ ดร.เอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน มาประยุกต์ใช้โดยให้มีการพิจารณาเรื่องราวต่าง ๆ ในหลายมุมมอง ตามหมวก 6 ใบ ที่มีสีต่างกัน กัน เพื่อแทนความคิดในมุมมองนั้น ๆ

1. หมวกสีขาว (White Hat)

หมายถึง ข้อมูลเบื้องต้นของสิ่งนั้นเป็นความคิดแบบไม่ใช้อารมณ์และมี
เป้าประสงค์ที่ชัดเจนแน่นอน ตรงไปตรงมา สีขาวเป็นสีที่ชี้ให้เห็นถึงความเป็น
ผู้นำที่ใช้หมวกคิดแบบนี้จะมุ่งความสนใจไปที่ข้อมูลที่มีอยู่ ผู้นำมองไปที่ช่องว่าง
ทางความรู้ของตนและพยายามเติมเต็มในส่วนที่ขาดหายไป การใช้แบบนี้ช่วยให้
ผู้นำได้วิเคราะห์แนวโน้มที่ผ่านมาเป็นตัวแทนของข้อเท็จจริง เช่น ข้อมูลสถิติมี
อะไรบ้าง

2. หมวกสีแดง (Red Hat)

หมายถึง ความรู้สึกสัญชาตญาณและลางสังหรณ์ เมื่อสวมหมวกสีแดงนี้ เราสามารถบอกความรู้สึกของตนเองว่าชอบ ไม่ชอบ ดี ไม่ดี มีการใช้อารมณ์ ความคิดเชิงอารมณ์ ซึ่งส่วนใหญ่การแสดงอารมณ์จะไม่มีเหตุผลประกอบ หรือการตระหนักรู้ โดยจับพลัน นั่นก็คือเรื่องบางเรื่องที่เคยเข้าใจในแบบหนึ่ง อยู่ ๆ ก็เกิดเข้าใจในอีกแง่มุมหนึ่ง ซึ่งการตระหนักรู้แบบนี้จะทำให้เกิดงานสร้างสรรค์ การค้นพบทางวิทยาศาสตร์ หรือวิธีคิดทางคณิตศาสตร์แบบก้าวกระโดด ความคิดความเข้าใจในสถานการณ์โดยทันที เป็นผลจากการใคร่ครวญอันซับซ้อนที่มีพื้นฐานจากประสบการณ์

3. หมวกสีดำ (Black Hat)

หมายถึง ข้อควรคำนึงถึงสิ่งที่ทำให้เราเห็นว่าเราไม่ควรทำเป็นการคิดในเชิง
ระมัดระวังหมวกสีดำ เป็นหมวกคิดที่เป็นธรรมชาติและสอดคล้องกับวิธีการคิดของ
ตะวันตกมากหมวกสีดำช่วยชี้ให้เราเห็นว่าสิ่งใดผิดสิ่งใดไม่สอดคล้องและสิ่งใดใช้
ไม่ได้มันช่วยปกป้องเราจากการเสียเงินและพลังงานช่วยป้องกันไม่ให้เราทำอะไรอย่าง
โง่เขลาเบาปัญญาและผิดกฎหมายหมวกสีดำเป็นหมวกคิดที่มีเหตุมีผลเสมอ

4. หมวกสีเหลือง (Yellow Hat)

หมายถึง การคาดการณ์ในทางบวก ความคิดเชิงบวก เป็นการมองโลกในแง่ดี การมองที่เป็นประโยชน์เป็นการคิดที่ก่อให้เกิดผลหรือทำให้สิ่งต่างๆ เกิดขึ้นได้ การคิดเชิงบวกเป็นการเปิดโอกาสให้พัฒนาและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ถึงแม้สถานการณ์จะยากลำบากเพียงใดก็ตาม

หมวกสีเหลืองเป็นตัวแทนของการแสวงหาทางเลือกเพื่อเปิดโอกาสให้พัฒนา

5. หมวกสีเขียว (Green Hat)

หมายถึงความคิดนอกกรอบที่มีความสัมพันธ์กับความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และ
เกี่ยวข้องโดยตรงกับการเปลี่ยนแปลงแนวคิดและมุมมอง โดยเมื่อสวมหมวกสีนี้ จะ
แสดงความคิดใหม่ๆ เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น การคิดอย่างสร้างสรรค์เป็น
ตัวแทนของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ใหม่ ๆ ซึ่งเปรียบเสมือนต้นไม้ที่ให้ความสดชื่น
ผู้บริหารจะใช้หมวกสีนี้เมื่อมีความคิดใหม่ ๆ แตกต่างจากแนวทางเดิม เพื่อเป็น
การเปิดโอกาสให้กับการปรับปรุง สร้างสรรค์และพัฒนา

6. หมวกสีฟ้า(Blue Hat)...บางตำรา เรียกว่า "หมวกสีน้ำเงิน" ...

การใช้สีฟ้าเปรียบเสมือนการนำเอาการคิดของหมวกสีต่างๆ มารวมเข้าไว้ด้วยกันและเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในการทำงาน เมื่อสวมหมวกนี้จะคิดเพื่อให้เกิดความชัดเจน ในเรื่องของความคิดรวบยอด ข้อสรุป การยุติข้อขัดแย้ง เป็นตัวแทนของการควบคุมความคิดทั้งหมด เช่น จากวิธีการทั้งหมดทุกขั้นตอน ผลเป็นอย่างไร

หมวกสีฟ้ามักเป็นบทบาทของหัวหน้า ทำหน้าที่ควบคุมบทบาทของสมาชิก ควบคุมการดำเนินการประชุม การอภิปราย การทำงาน ควบคุมการใช้กระบวนการคิด การสรุปผล เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ